

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни **Національна економіка**
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право (право)

за темою – *Національна економіка: Загальне та особливе.
Економічні теорії та базисні інститути національної економіки*

Суми 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 8 від 14.08.2024р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 8 від 08.07.2024р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол № 7 від 13.08.2024р.

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін
Протокол № 23 від 25.06.2024

Розробник:

Доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат наук з державного управління, доцент **Дементов В.О.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри економіки підприємства та організації бізнесу
Харківського національного економічного університету імені Семена
Кузнеця, кандидат економічних наук, доцент **Ревенко О.В.**
2. Доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат
економічних наук **Парфентій Л.А.**

План лекції

1. Предмет, методи, мета, завдання і функції національної економіки.
2. Національна економіка, її моделі, рівні та економічна система.
3. Теорії макроекономічного регулювання.
4. Особливості формування та розвитку національної економіки України.

Література

1. Конституція України: Закон України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.08.2021).
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 22.08.2021).
3. Вербицька Г. Л. Еволюція економічних теорій національної економіки. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2010. № 682 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 252–258. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7833/1/38.pdf> (дата звернення: 15.08.2021).
4. Гронтковська Г. Е., Косік А. Ф. Макроекономіка: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 52-76.
5. Історія економічних вчень: підручник / за ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю. Є. Київ: Центр учбової літератури, 2013. С.166-207, 292-317.
6. Національна економіка: навч. посіб. / кол. авт.: Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України», 2011. С. 3-18.
7. Національна економіка: навч. посібник / за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2009. С. 8-47.
8. Національна економіка: підручник / кол. авт.: Носова О. В., Васенко В. К., Сапич Н. М. та ін. за заг. ред. О. В. Носової. Київ: Центр учбової літератури, 2013. С. 7-32.
9. Савченко В. Ф. Національна економіка: навч. посібник. 2-е вид. Чернівці: Видавництво ЧДІЕУ, 2014. С. 10-47.
10. Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. Національна економіка: навч. посібник. Київ: Ліра-К, 2016. С. 10-40.

Текст лекції

1. Предмет, методи, мета, завдання і функції національної економіки.

Термін „національна економіка” не має однозначного тлумачення. Деякі вчені визначають національну економіку, по-перше, як наукову дисципліну, по-друге, як об’єкт вивчення цієї дисципліни і, по-третє, як соціально-економічної явище.

Як наукова дисципліна національна економіка становить собою комплексне систематизоване вчення про закономірності становлення та функціонування господарської системи суспільства, а також теоретичні та методологічні підходи щодо розробки державної політики з питань подальшого розвитку національної господарської системи.

Об’єктом національної економіки як науки є економіка країни в цілому та її складові у єдності й взаємодії в контексті суспільно-природного розвитку, а **предметом** — економічні процеси національного відтворення, їхні закони і закономірності, умови, фактори та результати.

Як соціально-економічної явище національна економіка — це єдина економічна система суспільства, в якій стабільними, динамічними, повторюваними та стійкими взаємозв’язками поєднані умови та фактори виробництва, його результати, сукупність економічних агентів і економічних відносин, інститути, традиції, принципи та механізми господарювання, що у своїй взаємодії формують єдиний господарський механізм нації.

Дані визначення національної економіки є спробою пояснити сутність та особливості господарської системи тієї чи іншої держави.

За такого підходу **національна економіка** представляє собою економіку певної країни, що має ознаки економічної системи (**загальне**) та власні особливості і принципи розвитку (**особливе**), що проявляються в таких **формах**:

- ✓ економічний потенціал,
- ✓ структура господарського комплексу та галузей господарства,
- ✓ внутрішні чинники соціально-економічного розвитку,
- ✓ господарський механізм регулювання та координації,
- ✓ особливості програмування та прогнозування соціально-економічних процесів,
- ✓ особливості забезпечення економічної безпеки держави в умовах поглиблення тенденцій до інтеграції і глобалізації світо-господарських зв’язків.

Отже, **національна економіка** - це сукупність усіх галузей, господарських комплексів і регіонів країни, об’єднаних в єдине ціле різноманітними економічними зв’язками; історично сформована в певних територіальних межах система суспільного відтворення.

Методи дослідження національної економіки.

Національна економіка, як і будь-яка наука, має свої методи пізнання, тобто певні прийоми і засоби, за допомогою яких можна науково описати

об'єкт дослідження. Ці методи є сукупністю взаємопов'язаних загальних та специфічних методів.

1. Загальні методи.

Діалектики - метод пізнання природи, людського суспільства та мислення (діалектика розглядає всі явища та процеси у взаємозв'язку та взаємодії; в переході кількісних змін у якісні; у боротьбі нового, прогресивного зі старим, відживаючим).

Формальної логіки - вивчення думки з боку її структури, форми (основні методи: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, аналогія, гіпотеза, доказ, певні закони мислення).

Аналіз – поділ цілого на складові елементи та дослідження їх.

Синтез – сполучення окремих елементів у єдине ціле.

Індукція – прийом дослідження, при якому від знання окремих фактів йдуть до узагальнення: від окремого – до загального.

Дедукція – прийом дослідження, від знання окремих фактів йдуть: від загального – до окремого.

Абстракції – метод наукового дослідження, що полягає в уявному виділенні суттєвих, найістотніших рис, відношень сторін предмету.

Аналогії – умовивід, в якому від схожості предметів за одними ознаками роблять висновок про можливу схожість цих предметів за іншими ознаками.

2. Специфічні методи. До специфічних методів національної економіки відносяться граничний аналіз і економічне моделювання.

Граничний аналіз – один з головних методів національної економіки – це аналіз прирістних величин, в якому всі фактори, за винятком досліджуваного, приймаються як незмінні, а вивчаються наслідки нескінченно малого приросту змінного фактора.

Економічне моделювання – це спрощений опис досліджуваної мікросистеми, який характеризує властивості, суттєві сторони певної структури.

Економічна модель є умовним відображенням економічних явищ, процесів, об'єктів.

За способами вираження розрізняють вербальні (словесне описання), математичні (виражені формулами), графічні, табличні, комп'ютерні, змішані моделі.

Метою національної економіки як науки є вивчення законів і закономірностей функціонування й розвитку економіки країни у взаємодії з іншими країнами (з світом).

Головне завдання національної економіки полягає у: дослідженні загального і особливого в економіці країни з урахуванням неекономічних чинників та напрямів інтеграції у світове господарство для обґрунтування пріоритетів і заходів економічної політики держави, спрямованих на економічний розвиток країни та підвищення якості життя населення.

До функцій національної економіки слід віднести:

- пізнавальну, котра полягає у вивченні реальних процесів та явищ економіки країни в суспільно-природному середовищі (формує наукові відповіді на запитання: «Що саме відбувається в економіці країни?»);
- ідеологічну, яка «відповідальна» за формування економічного мислення й певної ідеології людини;
- методологічну, як складову економічної теорії, що передбачає застосування певних прийомів і правил дослідження та обґрунтування шляхів і методів їх ефективного використання для здобуття нових знань, пояснення нових економічних явищ і процесів;
- практичну, що поєднує декілька взаємопов'язаних вимірів:
 - а) за виміром «теорія — практика»: конкретні факти є вихідною базою теоретичного дослідження;
 - б) за виміром «минуле — сучасне — майбутнє»: економіко-теоретичний аналіз минулого, по-перше, дозволяє висувати нові гіпотези, а також перевіряти й коригувати вже існуючі, а по-друге, — є передумовою аналізу майбутнього, головна мета якого — розробка прогнозів можливого розвитку національної економіки.

2. Національна економіка, її моделі, рівні та економічна система.

Вихідним поняттям для аналізу сучасних моделей національних економік є «економічна система суспільства». Економічна система суспільства та модель національної економіки співвідносяться як загальне і специфічне.

Економічна система - поняття, що відображає закономірності розвитку людського суспільства загалом та окремих націй на певному рівні соціально-економічних відносин, що у ньому склались з урахуванням найбільш загальних для них характеристик.

Основні елементи економічної системи:

- ✓ продуктивні сили;
- ✓ техніко-економічні відносини;
- ✓ соціально-економічні відносини (відносини власності);
- ✓ організаційно-економічні відносини;
- ✓ господарський механізм.

Модель національної економіки - відображає тенденції розвитку окремих господарських систем з урахуванням як загальноекономічних особливостей розвитку суспільства (економічна система), так і специфічних, притаманних лише даній господарській системі на певному етапі її еволюції.

Основні елементи національної економіки:

- ✓ продуктивні сили;
- ✓ техніко-економічні відносини;
- ✓ соціально-економічні відносини (відносини власності);
- ✓ організаційно-економічні відносини;
- ✓ господарський механізм;
- ✓ економічний потенціал;

- ✓ особливості державного устрою;
- ✓ традиції, менталітет, культура суспільства.

Економічні системи суспільства мають кілька класифікацій. Найбільш вживані.

А. За типом власності на засоби виробництва (формаційний підхід):

1. *Первіснообщинний лад* (економічна система первісної общини базувалась на спільній власності: засоби праці були спільною власністю, а вироблений продукт розподілявся в інтересах всієї общини в цілому).
2. *Рабовласницький лад* (заснована на приватній власності: власністю рабовласника є земля, засоби виробництва, раби, які на нього працюють).
3. *Феодалізм* (заснована на приватній власності: власністю феодала є земля, засоби виробництва та працівники, які мають певний сільськогосподарський наділ але змушені відпрацьовувати повинність (відробітковий, грошовий оброк)).
4. *Капіталізм* (власник засобів виробництва купує не людину, а робочу силу (фізичні і розумові здібності особи); розвиваються ринкові відносини, бартер замінюється товарно-грошовим обміном).
5. *Соціалізм* - концепція ідеального суспільства: безкласове суспільство, усуспільнена власність на засоби виробництва та результати праці, рівний розподіл національного багатства, відсутність антагоністичності.

Б. За структурно управлінським аспектом розвитку економіки
Економічні системи *розрізняються за структурою господарського механізму: ринкова економіка, неринкова економіка.*

В. Інституціональний напрям розглядає розвиток економічних систем та окремих типів національних економік як комплекс економічних відносин між господарськими одиницями та економічними агентами, що розвиваються під впливом економічних, політичних, соціальних, екологічних, культурних, географічних та інших інституціональних і природно-соціальних чинників.

Г. За ступенем індустріально-економічного розвитку (технократична концепція) *розрізняють доіндустріальне, індустріальне та постіндустріальне суспільство (інформаційне, економіка знань).* Специфіку кожного з них визначає рівень техніко-економічних відносин, та загальний рівень розвитку продуктивних сил суспільства.

Д. Залежно від розвитку людської цивілізації (цивілізаційний підхід) розрізняють такі стадії розвитку економічних систем:

1. Доіндустріальна (традиційна) цивілізацію, індустріальну цивілізацію, постіндустріальну (постекономічну) цивілізацію.
2. Традиційну (патріархальну чи авторитарну) цивілізацію, ліберальну та демократичну цивілізації.

Е. За рівнем розвитку соціально-економічних відносин та способом координації та управління економічною діяльністю.

Сьогодні це найбільш розповсюджена класифікація економічних систем та типів національних економік.

За даним критерієм визначають такі *типи економічних систем:*

"Чиста" ринкова економіка (вільний ринок, саморегульована економіка, „чистий” капіталізм, епоха вільної конкуренції): приватна власність на фактори виробництва; невтручання держави в економічні взаємовідносини; свобода підприємництва і вибору діяльності; мета суб’єктів господарювання входи та виходи з ринку за рахунок дії вільної конкуренції; виробляється те, що купується; дія цінового механізму.

Командна економіка (командно-адміністративна, соціалістична, планова система господарювання) - одержавлена суспільна власність на фактори виробництва і результати праці; тотальна централізація планування економічної діяльності; відсутність механізмів ринкового саморегулювання, стимулювання і мотивації виробників та працівників; державний контроль над усіма сферами суспільної життєдіяльності; панування єдиної ідеології (закрита економічна система). Така модель економічної системи була втілена в СРСР і країнах соціалістичної співдружності.

Традиційна економіка - панування приватної власності; низький рівень економічного і соціального розвитку суспільства; багатокладність економіки з переважанням сировинної складової; залежний (колоніальний) характер соціально-економічного розвитку. Країни традиційної системи є постачальниками сировини і матеріалів для світового господарства, служать ринком збуту готової продукції і є повністю залежними від зовнішніх джерел фінансування.

Змішані системи (принципи "змішаної економіки" розробляли А.Вагнер, С.Чейз, Дж.М.Кейнс, Е.Хансен, П.Самуельсон та інші) - на мікроекономічному рівні відносини регулюються переважно ринковими способами та позаринковими методами (корпоративна координація); а на макроекономічному рівні синтезованою системою державного та корпоративного управління; соціальна орієнтація економіки. Змішаними є всі сучасні економіки - як розвинених держав, так і країн з трансформаційною (перехідною) економікою і слаборозвинених держав. Проте всі змішані економіки окремих країн (моделі національних економік) мають свої специфічні риси.

Основними рівнями вивчення національної економіки є мікроекономіка і макроекономіка.

Мікроекономіка – галузь економічної науки, що вивчає поведінку малих економічних одиниць, тобто індивідуальних економічних суб’єктів (підприємства, фірми, домашні господарства, споживачі, працездатні індивіди, інвестори, підприємці, ринок) та їх взаємодію в умовах обмеженості ресурсів для забезпечення своїх потреб та інтересів.

Макроекономіка - галузь економічної науки що вивчає народне господарство як єдине ціле в контексті аналізу глобальних ринків та їх взаємозв'язків. Макроекономіка займається функціонуванням таких секторів народного господарства як ресурси, платіжний баланс, інфляція та ін.

3. Теорії макроекономічного регулювання.

Ще у трактатах та нормативних актах мислителів давнини можна

зустріти ідеї щодо обґрунтування та пояснення сутності економічних відносин між людьми («Кодекси царя Хаммурапі» - Вавилон), шляхів формування багатства держави («Архашастра» - Індія) та його справедливого розподілу між членами суспільства (вчення Конфуція - Китай), механізмів врегулювання господарських процесів («Зведення» - Китай), процесів та причин поділу праці у суспільстві (вчення Аристотеля і Платона - Греція), дослідження господарських процесів у суспільстві (християнська економіка), з точки зору аналізу становлення та розвитку національної економіки (вчення Ібн Хальдуна).

Основні економічні теорії та їх особливості:

Меркантилізм – у сфері зовнішніх відносин зосереджено увагу переважно на процесах обігу та накопичення грошових запасів, ведення зовнішньої торгівлі, оскільки джерелом багатства вважалися гроші у всіх їх видах.

Класична політична економія - мала два основні розгалуження: французьку школу (фізіократи) та англійську.

Фізіократи - перемістили дослідження зі сфери зовнішнього обігу у сферу внутрішніх економічних проблем, явищ і процесів в державі (засновник Ф.Кене) Недоліки: вони визнавали основним джерелом збагачення нації земельні ресурси і залишали поза увагою ефект від взаємодії та постійного розвитку всього комплексу економічних ресурсів нації, шляхів пошуку оптимізації їх використання.

Англійська політична економія - мала поштовх до більш комплексного аналізу засад функціонування національного господарства. Класики досліджували природу та структуру усіх сфер матеріального виробництва національної економіки у всіх його галузях. Їх вчення ідеї, що розкривали сутність господарської системи держави: уявлення про суспільство як про єдиний живий організм, цілісну систему, що постійно розвивається (У.Петті); аналіз переходу від первісного до (для класиків) сучасного суспільства (А.Сміт); динаміку нагромадження та розподілу матеріальних статків у суспільстві (Д.Рікардо).

Марксизм - перше комплексне вчення про національну економіку. К. Маркс та його послідовники розглядали суть економічної системи суспільства у діалектичному розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, а економічну формацію як спосіб їх вираження і постійної боротьби.

Сучасна економічна думка характеризується неоднорідністю, наявністю значного кола напрямків, шкіл та теорій. Більшість з них зароджується на початку ХХ ст., в епоху значних економічних, політичних, техніко-технологічних, інформаційних та соціальних перетворень. Цей етап прийнято вважати етапом зародження і становлення національної економіки як галузі наукового знання.

До найважливіших сучасних економічних теорій слід віднести:

Неокласичний напрям - виник у 70-ті роки ХХ ст. зосередив увагу на таких фундаментальних проблемах, як: забезпечення макроекономічної стабільності держави без надмірного втручання в господарське життя

суспільства та активний розвиток підприємницької діяльності як гарантії конкурентоспроможності держави та її виробників.

Монетаризм (М. Фрідмен) – макроекономічний розвиток першочергово залежить від грошового обігу, як основи зростання ВВП, а його порушення є причиною інфляційних процесів та виникнення значних диспропорцій в економіці держави.

Кейнсіанство (Дж. Кейнса) - вважається основою макроекономіки (національної економіки). Предметом дослідження є механізм функціонування національної економіки - вплив конкретних методів і форм регулювання економіки на її стан.

Неокласичний синтез та теорія інститутів – значний внесок у розвиток національної економіки як наукового знання: розмежування загальних закономірностей і принципів розвитку економічних систем та виокремлення тих сутнісних рис, що відрізняють країни між собою за рівнем економічного розвитку.

Історична школа - сформувалась у ХІХ ст. в Німеччині (Г. Шмоллер, В. Зомбарт, М. Вебер, В. Ойкен та ін.). Представники історичної школи критично ставились до теоретичних, абстрактних теорій та моделей класичної політичної економії. У дослідження економічних явищ і процесів, що протікають у суспільстві вони внесли конкретизацію, людський фактор, поєднання загального і особливого у становленні та розвитку окремих економік, а також методологію комплексного дослідження суспільної життєдіяльності.

Теорія інститутів - економічне вчення, об'єктами дослідження якого є такі інститути, як корпорація, держава, профспілки, ринок, психологічні, моральні та етичні (звичаї, норми, навички, інстинкти тощо) чинники розвитку сучасної цивілізації та окремо взятих національних господарських систем (представники вітчизняної економічної думки українські економісти інституціонального, історичного та неокласичного напрямків - М.І. Туган-Барановський, О.М. Миклашевський, І.В. Вернадський, А.Я. Антонович, І.І. Янжула, В.Ф. Левитський, Є.Є. Слуцький, В.Я. Железнов, Д.І. Піхно та ін.).

Інститути національної економіки

Поняття «інститут» еволюціонувало від його розуміння як стійких звичаїв мислення (Т. Веблен), правил гри (Т. Парсонс, О. Уільямсон), мовних символів, традицій і права (У. Гамільтон, Дж. Ходжсонс), організацій (Д. Лафт) до їх розуміння як закріплених правом та організаціями звичаїв, норм і традицій.

До основних базових інститутів економіки представники інституціоналізму відносять працю, владу, власність та управління. Вони є спільними для усіх економік, проте конкретні форми їх прояву можуть видозмінюватись і впливати на формування різних моделей національної економіки.

Комбінація базових економічних інститутів

До інституціональних елементів національної господарської системи відносять: підприємства, робітників, фірми, домогосподарства - *мікрорівень*

національної економіки.

Інституціональні підсистеми національної економіки можна розподілити на два рівні: підсистеми першого і другого порядку:

- до підсистем першого порядку відносять галузі, сфери суспільного виробництва, - *мезорівень господарської системи суспільства*.
- до другої – законодавство, ринок, державу, ринкову інфраструктуру, як систему забезпечення реалізації інтересів суб'єктів господарювання, надфірмові утворення, господарський механізм їхньої координації — *макрорівень національної економіки*.

Ще однією складовою національної економіки є норми, традиції, принципи, звичаї, соціально-психологічні особливості нації (ментальність, характер).

До інститутів національної економіки також відносять податки, грошову систему, доходи, планування, виробництво, обмін, розподіл, споживання тощо. А також можна віднести: економічний потенціал держави, господарський механізм регулювання, особливості державного устрою, традиції, менталітет, характер нації, господарські комплекси та галузі економіки, стратегію економічного і соціального розвитку держави, особливості реалізації планування та прогнозування розвитку економіки, специфіку входження та місце країни у світовому господарстві, забезпечення безпеки національної економіки в умовах посилення глобалізації та інтеграції економічних відносин та ін.

4. Особливості формування та розвитку національної економіки України.

Після здобуття незалежності у 1991 році перед Україною постала проблема формування та розвитку власної господарської системи:

1. Сформувати структуру економіки за галузями, народногосподарськими комплексами, сферами виробництва та обслуговування.
2. Створити умови та визначити механізми первісного нагромадження капіталу.
3. Переформувати управлінські та регулятивні органи, що відповідають за розвиток економічної системи суспільства.
4. Створити сприятливі умови для формування ринкової інфраструктури, структури ринків відповідно до нових закономірностей функціонування економіки.
5. Визначити стратегічні напрямки руху національної економіки — модель економічного розвитку.
6. Відповідно до стратегії економічного розвитку сформувати інституційну базу економічних реформ.
7. Закласти підвалини для формування та ефективного функціонування валютної, грошово-кредитної, фінансової, бюджетної, фіскальної та інших підсистем національної економіки.
8. Створити умови для переходу національної економіки від системи закритого до системи відкритого типу.

9. Реформувати відносини власності.
10. Переорієнтація економіки з аграрно-промислової на промислово-аграрну країну.
11. Створити умови для активізації розвитку підприємництва.
12. Провести повну інвентаризацію господарських одиниць за галузевими, функціональними, організаційними та іншими ознаками з метою формування реєстрів суб'єктів господарювання та економічних ресурсів та ін.

Відповідні економічні реформи було розпочато фактично одразу після здобуття незалежності України, вони тривають і досі. Розглянемо деякі аспекти економічних реформ в Україні.

1. Реформування відносин власності та формування умов для підприємницької діяльності.

Починаючи з 1991 року Верховною Радою України було прийнято серію законів, що визначили основні умови та форми відносин власності і підприємництва в Україні: Закон України «Про власність» (1991р.), Закон України «Про підприємництво» (1991р.), Закон України «Про підприємства в Україні» (1991р.), Закон України «Про господарські товариства» (1991 р.), Закони України «Про приватизацію майна державних підприємств» (велику приватизацію) (1992р.), Закони України «Про приватизацію невеликих державних підприємств» (малу приватизацію) (1992р.), Закони України «Про приватизаційні папери» (1992р.), Указ Президента України «Про корпоратизацію підприємств» (1993р.), та ряд інших нормативно-правових актів, що визначали плюралізм форм власності та основні засади підприємницької діяльності в Україні. На даний період в Україні було створено і введено Господарський Кодекс України. Щороку розробляються держанні та регіональні програми соціально-економічного розвитку, стимулювання та допомоги розвитку підприємництва, створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, оптимізації відносин власності тощо. Щороку приймаються закони України «Про Державну програму приватизації», які визначають основні пріоритетні галузі, підприємства, в яких доцільно змінити форму власності.

2. Грошово-кредитна та фінансова політика в перехідний період в економіці України.

Формування грошово-кредитної та фінансової систем України відбувалось протягом 1991-1994 рр. Результатом впровадження даної реформи було проведення м'якої фіскальної та монетарної політики, а також активне використання зовнішніх запозичень для подолання інфляції та вирівнювання диспропорцій в економіці.

3. Становлення ринку капіталів в Україні.

Цей процес характеризується нагромадженням грошових активів, матеріальних цінностей і зростанням ролі людського та інформаційного ресурсів для забезпечення процесів інтенсивного суспільного відтворення. Основними механізмами нагромадження первісного капіталу в Україні стали приватизація та корпоратизація.

Метою приватизації в Україні була потреба сформувати основні групи суб'єктів економіки, що у своїй сукупності здатні забезпечувати розвиток національної економіки: малий та середній бізнес (приватні підприємства); великий бізнес (корпорації, крупні приватні компанії); державний сектор економіки.

Проте й на сьогоднішній день актуальними залишаються питання підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу, загально-цивілізаційного та інституційного розвитку великого капіталу, ефективного державного управління і регулювання соціально-економічними процесами в Україні.

4. Зміна ролі держави в господарській системі України.

Невідворотні та об'єктивно викликані процесами швидких реформ диспропорції в економіці, значні темпи інфляції, перехід суб'єктів господарювання в тіньовий сектор, активізація корупції, суспільна напруженість та зубожіння більшої частини населення держави визначили необхідність державного втручання в новоутворену економічну систему. Крім того, відомі вітчизняні та зарубіжні економісти обґрунтували недоцільність такого політичного курсу - ринкового фундаменталізму.

5. Боротьба з тіньовою економікою та корупцією.

Реальною загрозою національній безпеці та демократичному розвитку держави є тіньова економіка. Значні масштаби тіньової економічної діяльності позначаються на обсягах і структурі ВВП, гальмують соціально-економічні реформи, спотворюють офіційні дані про стан економіки, а корупційна діяльність - впливає на загальний рівень довіри суспільства до влади та його консолідації.

Тому з метою подолання кризових явищ в національній економіці необхідно створити реальні важелі протидії її негативним наслідкам тіньової економіки:

- створення умов для легалізації зайнятості;
- сприяння розвитку банківської системи та забезпечення ефективної діяльності фінансових ринків;
- скорочення рівня монополізації виробництва та розвитку конкурентного середовища;
- підвищення ефективності державного нагляду та контролю за підприємницькою діяльністю шляхом застосування економічних механізмів майнової відповідальності та банкрутства з одночасним обмеженням повноважень державних регуляторних органів щодо адміністративного втручання в господарську діяльність підприємств;
- посилення захисту майнових прав держави шляхом прийняття законів України: "Про управління об'єктами державної власності", "Про державні підприємства", "Про довірче управління майном"; змін і доповнень до Закону України "Про оренду державного і комунального майна";
- забезпечення прозорості в діяльності виконавчої влади;
- підвищення ефективності системи управління корпоративними правами;

- розробка, з урахуванням світового досвіду, відповідного правового забезпечення процесу легалізації (амністії) доходів, отриманих внаслідок приховування від надмірного оподаткування та ін.

6. Міжнародна економічна парадигма розвитку України.

Після розпаду СРСР на пострадянському просторі колишніми республіками було створено ряд міждержавних та міжнародних організацій. Їх формування поклало початок розвитку міжнародних відносин нових незалежних держав у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Наприклад, було сформовано такі структури, як: СНД, ЄврАзЕС, ГУУАМ, ОДКБ, ЦАС, кавказьку четвірку, планувалось створення єдиного економічного простору (СЕП).

За останні роки Україна значно просунулась у своїй стратегічній меті щодо вступу в ЄС: спочатку здобула статус країни з перехідною економікою (до 2000 року вона мала статус країни з неринковою економікою), а пізніше у 2005р. - статус країни з ринковою економікою. З 2009р. Україна стає учасником програми «Східне партнерство», а у 2014 році Україна Євросоюз підписали Угоду про асоціацію. З 11 червня 2017 року почав діяти безвізовий режим між Україною та Європейським союзом.

Та все ж ***обґрунтованим науковим критерієм*** ефективної міжнародної політики незалежної національної держави є зовнішня економічна політика розвитку України як незалежної держави, яка б базувалась на загальнонаціональних інтересах соціально-економічного розвитку і балансу інтересів на мікро-, мезо- макро- та мегаекономічному рівнях, що в кінцевому результаті забезпечить їй стає економічне зростання та конкурентоспроможність на міжнаціональному ринку.